

VIII. KRONIKA

KONFERENCJA NAUKOWA: POLSKA – RUŚ – UKRAINA – JEDENAŚCIE WIEKÓW SĄSIEDZTWA

W ostatnim czasie obserwujemy wyraźny wzrost wzajemnych kontaktów między Polską a Ukrainą w różnych dziedzinach. Coraz częściej dochodzi także do współpracy między ośrodkami naukowymi obu państw, czego efektem są wspólnie organizowane konferencje naukowe.

Jednym z takich spotkań była konferencja naukowa, jaka odbyła się w dniach 5 i 6 grudnia 2000 r. w Kazimierzu Dolnym n/Wisłą. Jej temat brzmiał: „Polska-Ruś-Ukraina – jedenaście wieków sąsiedztwa”. Organizatorem konferencji były Katedra Historii Państwa i Prawa KUL, Centrum Prawa Amerykańskiego KUL oraz Katedra Historii i Teorii Państwa i Prawa Uniwersytetu Lwowskiego. Uczestniczyli w niej, oprócz pracowników naukowych Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL, również naukowcy z Ukrainy z Uniwersytetu Lwowskiego, z Uniwersytetu Wołyńskiego, Przykarpackiego Uniwersytetu w Iwano-Frankowsku, Kijowskiego Uniwersytetu Prawa – Filii w Równem, z Tarnopolskiej Akademii Gospodarki Narodowej oraz z Uniwersytetu Pedagogicznego w Drohobyczu.

Tematem obrad, zgodnie z hasłem konferencji, było skonfrontowanie dotychczasowych badań naukowych nad wspólną historią w aspekcie prawno-ustrojowym. Uczestnicy omówili wiele złożonych problemów stosunków polsko-ukraińskich od czasów Rusi Kijowskiej do współczesności. Tematami referatów i dyskusji były następujące zagadnienia:

1. Stosunki polsko-ruskie do XIV w.;
2. Kościoły prawosławny i unicki w I Rzeczypospolitej do 1795 r.;
3. Polityka Rzeczypospolitej wobec ludności ruskiej i Kozaków;
4. Polacy i Ukraińcy w ramach autonomii galicyjskiej;
5. Próba utworzenia państwa ukraińskiego w latach 1918–1920;
6. Problem ukraiński w II Rzeczypospolitej;
7. Niepodległa Ukraina w planach i projektach emigracji.

Prelegenci zwracali uwagę na geopolityczne i geostrategiczne interesy narodów polskiego i ukraińskiego. Starano się szukać odpowiedzi na pytania o przyczyny nieporozumień, które w początkach XX stulecia przekształciły się we wzajemną niechęć. Wskazywano także błędy popełniane przez polską władzę państwową w stosunku do Ukraińców. I tak, podkreślano, że już na podstawie treści „Powieści lat minionych” (koniec wieku X – XI w.) należy stwierdzić, iż katolicki świat Polski nie był uważany na Rusi za wrogi i obcy. Wręcz przeciwnie – rozwijające się wówczas kontakty na wielu płaszczyznach dobitnie wskazują na podobny sposób rozumienia przez ówczesne elity najważniejszych interesów swych narodów. Jednocześnie zdecydowanie przeważał pogląd o kluczowym znaczeniu przyjęcia aktu unii brzeskiej oraz stosunku władców do Kozaczyzny dla wzajemnych relacji między obydwoma narodami. Ponadto zauważono, że

liczne fakty z przeszłości wskazują na konieczność sojuszu Polski z Ukrainą, jako istotnego elementu stabilizacji Europy i swoistą przeciwwagę dla Rosji.

Dyskusje, jakie toczyły się po wystąpieniach prelegentów, ujawniły odmienne kryteria i oceny niektórych faktów ze wspólnej historii. Rzecz charakterystyczna, iż strona ukraińska jeszcze nie do końca uwolniła się od sztywnych podbudowanych socjalistycznymi teoriami schematów, efektem czego są nadal funkcjonujące stereotypy. Poza tym jak na razie wyraźnie widać, iż problematyka stosunków polsko-ukraińskich nie cieszy się wśród naukowców z Ukrainy wielkim zainteresowaniem. Na przykład tak ważne zagadnienie ustrojowe, jak stosunek Rzeczypospolitej Obojga Narodów do poszczególnych kościołów, w badaniach historyczno-prawnych było pomijane niemal całkowicie. Jak podkreślano, dopiero obecnie naukowcy zaczynają się zajmować tą tematyką.

Konferencji przewodniczyli i całość obrad podsumowali prof. dr hab. Grzegorz Górski, kierownik Katedry Historii Państwa i Prawa KUL oraz prof. dr hab. Borys Tyszczyk, kierownik Katedry Historii i Teorii Państwa i Prawa Uniwersytetu Lwowskiego. Obaj zgodnie wyrazili nadzieję, iż obecna konferencja rozpocznie nowy kierunek badań naukowych pracowników kierowanych przez nich katedr. Ich zdaniem, jest ona także dobrym świadectwem międzynarodowej aktywności wydziałów prawa obu uniwersytetów. Jednocześnie zwrócili uwagę na konieczność podobnych spotkań w przyszłości, gdyż pozwolą one na wypracowanie wspólnego stanowiska w stosunku do wydarzeń z przeszłości, co do których obecnie istnieją rozbieżności w ich ocenie. W ten sposób będzie można dokonać sprostowania funkcjonujących po obu stronach granicy opinii, niekiedy zbyt uproszczonych lub nawet zniekształcających rzeczywistość historyczną. Jest to bowiem szczególnie istotne w kontekście coraz bardziej postępujących procesów jednoczenia Europy.

Referaty wygłoszone na konferencji ukazać się w formie książkowej, która zostanie wydana w językach polskim i ukraińskim.

LESZEK ĆWIKŁA (Lublin)

MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA KU CZCI PROFESORA ALBERTO BURDESE

W dniach 14-16 czerwca 2001 r. odbyła się międzynarodowa konferencja nt. *Il ruolo della buona fede oggettiva nell'esperienza giuridica storica e contemporanea. Convegno internazionale di studi in onore di Alberto Burdese (Rola zasady obiektywnej dobrej wiary w historycznym doświadczeniu prawnym oraz w prawie współczesnym)*. Konferencja została zorganizowana przez Uniwersytet w Padwie ku czci profesora Alberto Burdese, wybitnego włoskiego romanisty, od wielu lat związanego z tym uniwersytetem. Obrady konferencji miały miejsce w Padwie, Wenecji oraz Treviso. Koordynatorem naukowym konferencji był profesor tegoż uniwersytetu, Luigi Garofalo, który w wystąpieniu inauguracyjnym przedstawił sylwetkę oraz dorobek naukowy prof. Burdese.

W trakcie obrad przedstawionych zostało 6 referatów oraz 61 wystąpień w formie komunikatów wygłoszonych przez przedstawicieli nauki włoskiej, niemieckiej, hiszpańskiej, polskiej, węgierskiej, izraelskiej, szwajcarskiej, austriackiej, holenderskiej, rosyjskiej, argentyńskiej oraz brazylijskiej. Wszystkie wygłoszone wystąpienia będą opublikowane; z tego względu w niniejszym sprawozdaniu zostaną zarysowane jedynie zasadnicze myśli czy kierunki referatów.

Konferencję otworzył referat wygłoszony przez Mario Talamancę (Uniwersytet *La Sapienza* w Rzymie), na temat pojęcia dobrej wiary u prawników rzymskich (*La bona fides nei iuristi romani: 'Leerformel' e valori dell'ordinamento*). M. Talamanca przedstawił w nim znaczenie pojęcia dobrej wiary dla jurysprudencji rzymskiej, rozumianej jako element integrujący znaczny obszar rzymskiego prawa klasycznego, przede wszystkim prawa zobowiązań. Zwrócił uwagę na różnice pomiędzy właściwą dla współczesnego prawa cywilnego dobrą wiarą w znaczeniu subiektywnym oraz właściwą klasycznemu prawu rzymskiemu dobrą wiarą, stanowiącą „metaprawny” instrument ujednolicający system prawny, poprzez korygowanie rozstrzygnięć wynikających z prawa pozytywnego. Taki mechanizm funkcjonowania dobrej wiary w znaczeniu obiektywnym, wywodzi się, jego zdaniem, z koncepcji Arystotelesa wyrażonej w *Etyce Nikomachejskiej*, dotyczącej mechanizmu korygowania prawa w wyniku zastosowania zasad słuszności (*epikeia*). Instrumentem realizującym zasadę dobrej wiary na płaszczyźnie procesowej były *iudicia bonae fidei*, przyznające sędziemu dużą swobodę w kształtowaniu rozstrzygnięć prawnych. Talamanca określił je jako instrument integrujący system prawny w znaczeniu pozytywnym, podczas gdy instrumentem integrującym w znaczeniu negatywnym było *exceptio doli*. Tak rozumiana zasada dobrej woli obiektywnej rozwinęła się w wyniku działalności pretorów oraz jurysprudencji, począwszy od okresu późnej republiki. Nie można zatem doszukiwać się genezy dobrej wiary w związku z rozwojem jednej instytucji prawnej, gdyż zasada ta zaczęła w różnym stopniu wpływać na wszystkie rozstrzygnięcia procesowe, a jej geneza miała charakter „policentryczny”.

Referat Piero Schlesingera (Katolicki Uniwersytet *Sacro Cuore* w Mediolanie) dotyczył nieważności uchwały walnego zgromadzenia w wyniku naruszenia prawa do głosu jednego ze współników (*Invalidità di deliberazioni assembleari nelle società di capitali per 'abuso' del diritto di voto?*). P. Schlesinger przedstawił dylematy jurysprudencji włoskiej, związane z zastosowaniem zasady obiektywnej dobrej wiary, przejawiającej się w instytucji nadużycia prawa podmiotowego. Nawiązując do wywodzącego się z prawa rzymskiego rozróżnienia na prawo ściśle oraz prawo dyskrecjonalne, zaznaczył, że w odniesieniu do uprawnień o charakterze dyskrecjonalnym niezbędna jest kontrola zakresu i skutków wykonywania takich praw, dokonywana z punktu widzenia zasad słuszności i dobrej wiary obiektywnej. Jest to, zdaniem Schlesingera, najskuteczniejszy, choć wykraczający poza porządek prawa pozytywnego, instrument służący realizacji zasady słuszności obrotu cywilnoprawnego. Jednocześnie zwrócił uwagę na konieczność odejścia, przede wszystkim w doktrynie prawa cywilnego, od „formalistycznego legalizmu” oraz pozytywizmu, których uzasadnieniem miałyby być tylko historycznie wyrażona wola ustawodawcy. Postawa taka przynajmniej na gruncie doktryny włoskiej została w znacznym stopniu przezwyciężona.

Carlo Augusto Cannata (Uniwersytet w Genui) przedstawił referat dotyczący wpływu zasady dobrej wiary na strukturę procesu formułkowego, właściwego klasycznemu prawu rzymskiemu (*Principio di buona fede e strutture processuali*). Zdaniem Cannaty, proces formułkowy rozwijał się wokół dwóch pojęć: pozytywnego pojęcia dobrej wiary, oraz negatywnego pojęcia złej wiary. Zasada dobrej wiary na płaszczyźnie procesowej była realizowana za pomocą skarg dobrej wiary; *actiones in factum*. Instrumentem ochrony przed skutkami złej wiary było natomiast *exceptio doli*. Zdaniem Cannaty można postawić tezę, że każdy proces w znacznej mierze dotyczył ustalenia istnienia dobrej bądź złej wiary.

Filippo Gallo (Uniwersytet w Turynie) przedstawił w swym wystąpieniu relacje pomiędzy zasadą dobrej wiary obiektywnej a *ius gentium* (*Bona fides e ius gentium*). Gallo zwrócił uwagę na to, że zasada dobrej wiary stanowiła element stabilizujący *ius gentium*, ponieważ stała się pomostem pomiędzy prawem wszystkich ludów a prawem konkretnego miasta. Zarysowanie relacji pomiędzy *ius gentium* a *ius civile* stanowiło efekt przyjęcia przez jurysprudencję rzymską filozoficznych podstaw doktryny wywodzącej się z myśli Cyncerona. Zgodnie z tą teorią, prawo wszystkich ludów (*ius gentium*) oraz prawo konkretnego miasta (*ius civile*) stanowiły dwa odrębne, choć przenikające się poziomy prawa. Wyodrębnienie owych dwóch poziomów wiązać należy z historyczną praktyką zawierania paktów wojennych, w szczególności traktatów pokojowych pomiędzy Rzymem i Kartaginą w okresie wojen punickich. Pierwotna

separacja *ius gentium* oraz *ius civile* została przewyżczona w wyniku ustanowienia urzędu pretora peregrynów oraz rozszerzenia zasady dobrej wiary obiektywnej na kolejne instytucje *ius civile*, wywodzącego się pierwotnie z *ius quirittuum*, a następnie podlegającego stałym wpływom *ius gentium*.

Wpływ wojen punickich oraz relacje pomiędzy Rzymem a Kartaginą uczynił przedmiotem swojego wystąpienia także Dieter Nörr (Uniwersytet w Monachium), w referacie na temat relacji pomiędzy *fides Punica* i *fides Romana*, w związku z zawarciem pierwszego traktatu pomiędzy Kartaginą a Rzymem (*Fides Punica – Fides Romana. Zum demosia pistis im ersten karthagisch-römischen Vertrag*). Referat nawiązywał do wcześniej opublikowanej pracy D. Nörra *Die Fides im römischen Völkerrecht* (Heidelberg 1991).

Problematykę wpływu zasady obiektywnej dobrej wiary na prawo administracyjne (*Problemi della buona fede oggettiva nel diritto amministrativo*) poruszył Elio Casetta (Uniwersytet w Turynie) podkreślając, że istniejąca do niedawna separacja pomiędzy prawem administracyjnym a rozumianą jako zasada prawa cywilnego dobrą wiarą obiektywną, została ostatecznie przewyżczona na gruncie włoskiej doktryny prawa administracyjnego.

Wystąpienia pozostałych uczestników konferencji podzielić można na kilka bloków tematycznych. Część komunikatów dotyczyła funkcjonowania zasady obiektywnej dobrej wiary we współczesnym prawie cywilnym bądź w historii prawa. Wystąpienia te składały się na obszerny blok historyczno-komparatystyczny. W ramach owej grupy wystąpień o charakterze interdyscyplinarnym wymienić należy komunikaty: Pascala Pichonnaza (Uniwersytet we Fryburgu Szwajcarskim), dotyczący zasady dobrej wiary w odniesieniu do potrącenia w przypadku upadłości w prawie rzymskim oraz w prawie współczesnym (*Quelques aspects de la bonne foi (objective) dans la compensation en cas de faillite à Rome et aujourd'hui*); Andrása Földi (Uniwersytet w Budapeszcie), odnośnie odrodzenia zasady dobrej wiary we współczesnym prawie cywilnym węgierskim (*Rinascita del principio della buona fede oggettiva in Ungheria*); Anny de Vita (Uniwersytet we Florencji), na temat zasady dobrej wiary w systemie *common law* (*Buona fede e 'common law'*); Alfreda Mordechai Rabella (Uniwersytet Hebrajski w Jerozolimie), dotyczący zasady dobrej wiary w prawie izraelskim (*Il ruolo della buona fede oggettiva nel diritto israeliano*); Wojciecha Dajczaka (Uniwersytet w Poznaniu), odnoszący się do swobody stosowania klauzul generalnych, w tym zasady dobrej wiary, we współczesnych systemach prawnych (*Bona fides: libertà di applicazione della clausola generale. Osservazioni dalla prospettiva del diritto romano*) oraz Riccarda Cardilli (Uniwersytet w Salerno), dotyczące zasady dobrej wiary w systemach prawnych Ameryki Łacińskiej (*Prime considerazioni sul ruolo della buona fede nell'America Latina*).

Druga część wystąpień dotyczyła samego prawa rzymskiego oraz praw antycznych. Przykładowo należy wymienić tu komunikat: Letizii Vacchi (Uniwersytet Roma Tre) na temat zasady dobrej wiary oraz *synallagmy* kontraktowej (*Buona fede e sinallagma contrattuale*); Hansa Ankuma (Uniwersytet w Amsterdamie), odnośnie *beneficium cedendarum actionum* w klasycznym prawie rzymskim (*Beneficium cedendarum actionum del mandate di credito: un beneficio basato sulla bona fides nel diritto romano classico*); Evy Cantarelli (Uniwersytet w Mediolanie), dotyczący zasady słuszności w greckim prawie handlowym (*Regole di correttezza nel diritto commerciale greco*); Jana Zablockiego (Uniwersytet Kardynała Wyszyńskiego w Warszawie), odnośnie zasady dobrej wiary w formule procesowej komodatu (*Ex fide bona nella formula del comodato*) oraz Franciszka Longchamps de Berrier (Uniwersytet Warszawski) dotyczący możliwości analogicznego zastosowania zasady dobrej wiary do dokonywania czynności na wypadek śmierci (*La buona fede mortis causa? Le disposizioni poenae nomine e la querela inofficiosi testamenti*).

W podsumowaniu należy stwierdzić, że konferencja zorganizowana przez Seminarium Prawa Rzymskiego Uniwersytetu w Padwie mieści się w ramach rozwijającego się w ostatnich latach nurtu metodologicznego romanistyki polegającego na jej uprawianiu jako ponadnarodowej nauki prawa prywatnego łączącej metodę historyczną, komparatystyczną i dogmatyczną. Stanowi ona jednocześnie próbę odejścia od tradycyjnej metody historycznej. Zaprezentowany w trak-

drzej Białas. Referaty wygłosili profesorowie: Stanisław Płaza (*Adam Vetulani - wydawca źródeł oraz badacz historii ustroju i prawa polskiego*), Wacław Uruszczak (*Adam Vetulani, badacz dziejów Kościoła i prawa kanonicznego*), Stanisław Grodziski (*Z działalności organizacyjnej Adama Vetulaniego*). Pod nieobecność biskupa prof. dra Tadeusza Pieronka odczytany został jego referat: *Głos Adama Vetulaniego w obronie praw Wydziału Teologicznego UJ*. Bronisław Dereń złożył do protokołu wypowiedź poświęconą zasługom Adama Vetulaniego dla polskiego ruchu ludowego. Dyskusja miała charakter wspomnień o Profesorze, Jego życiu codziennym i pracy dydaktycznej w Katedrze Historii Państwa i Prawa Polskiego UJ.

IRENA DWORNICKA (Kraków)

SESJA DEDYKOWANA PAMIĘCI PROFESORA WŁADYSŁAWA BOJARSKIEGO

W dniu 19 listopada 2001 roku odbyła się w toruńskim *Collegium Iuridicum Novum* sesja poświęcona pamięci zmarłego w roku 2000 profesora Władysława Bojarskiego, wieloletniego Kierownika Katedr Prawa Rzymskiego i Prawa Kanonicznego UMK. Sesja została powiązana z prezentacją Księgi pamiątkowej ku czci Profesora Władysława Bojarskiego (Toruń 2001). Posiedzenie otworzył Dziekan Wydziału Prawa i Administracji UMK prof. dr hab. Zbigniew Witkowski, który powierzył przewodnictwo obrad nestorowi polskich romanistów prof. dr hab. Witoldowi Wołodkiewiczowi (UW). W ramach pierwszej części sesji przedstawione zostały trzy referaty. Ojciec prof. Wenanty Zubert OFM (KUL) zaprezentował poglądy kanonistyki od XIV do XVI stulecia na temat prawnego znaczenia podjęcia faktycznego współżycia przez osoby żaręczone. Prof. Stanisław Salmonowicz (UMK) w swoim wystąpieniu poświęconym *Constitutio Criminalis Carolina* skoncentrował uwagę na ocenie jej znaczenia dla rozwoju prawa karnego. Jako trzeci odczytano referat, nieobecnego w Toruniu, prof. Janusza Sondla (UJ), którego przedmiotem było nauczanie i stosowanie prawa rzymskiego na Uniwersytecie Jagiellońskim w okresie przedrozbiorowym. Druga część sesji poświęcona była osobie profesora W. Bojarskiego. Jego życiorys akademicki oraz dorobek naukowy przypomniał Dziekan prof. Zbigniew Witkowski. Dr Ewa Gajda wspominała prof. Władysława Bojarskiego jako mistrza, a prof. Stanisław Dembiński jako przyjaciela z „klubu profesorów” i kolegę z kolegium rektorskiego w latach 1981–1982. Zgodnie podkreślano istotny wkład Profesora w rozwój badań nad prawem rzymskim, formowanie młodszego pokolenia romanistów oraz utrwalanie dobrych obyczajów w środowisku akademickim. Na zakończenie Sesji egzemplarz Księgi pamiątkowej został wręczony wdowie po Profesorze Pani Agnieszce Bojarskiej. Zamknięcie uroczystości stanowił lunch zorganizowany w sali Rady Wydziału toruńskiego Wydziału Prawa i Administracji.

WOJCIECH DAJCAK (Poznań)

DOKTORATY HONOROWE

Dnia 30 listopada 2001 r. odbyła się na Europejskim Uniwersytecie Viadrina we Frankfurcie nad Odrą podniosła uroczystość nadania doktoratu *honoris causa* Profesorowi dr hab. Karolowi Joncy. Profesor K. Jonca otrzymał to wysokie wyróżnienie za całokształt twórczości naukowej, w szczególności za prace nad historią Niemiec i stosunków polsko-niemieckich oraz za aktywność na polu zbliżania Niemców i Polaków.

W Sali Senatu Europejskiego Uniwersytetu Viadrina zebrał się profesorowie Uczelni i przedstawiciele studium młodzieży, a także reprezentanci macierzystego Uniwersytetu Wrocławskiego. Uroczystość otworzył dziekan Wydziału Prawa EUV, profesor Uwe Scheffler, poczem przemówienie wygłosiła Prezydent Uniwersytetu, profesor Gesine Schwan. Odczytano list gratulacyjny od Ministra Nauki, Badań Naukowych i Kultury Brandenburgii. Laudację wygłosił promotor doktoratu, profesor Roland Wittmann, który wręczył profesorowi Karolowi Joncy dyplom doktora *honoris causa*. Profesor K. Jonca wygłosił referat pt. *Nur Verstand und Redlichkeit helfen*. Uroczystość, której artystyczną oprawę zapewniała uniwersytecka orkiestra, zamknął dziekan Uwe Scheffler, poczem odbyło się upływające w miłej i bezpośredniej atmosferze spotkanie towarzyskie.

PRZEMYSŁAW KRZYWOSZYŃSKI (Poznań)

Dnia 30 listopada 2001 r. odbyła się na Europejskim Uniwersytecie Viadrina we Frankfurcie nad Odrą podniosła uroczystość nadania doktoratu *honoris causa* Profesorowi dr hab. Henrykowi Olszewskiemu. Profesor Henryk Olszewski otrzymał to wysokie wyróżnienie za całokształt twórczości naukowej, w szczególności za prace nad historią Niemiec i stosunków polsko-niemieckich oraz za aktywność na polu zbliżania Niemców i Polaków.

Do Sali Senatu Europejskiego Uniwersytetu Viadrina przybyli profesorowie Uczelni, przedstawiciele studium młodzieży oraz przedstawiciele macierzystego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Uroczystość otworzył dziekan Wydziału Prawa EUV, profesor Uwe Scheffler, poczem przemówienie wygłosiła Prezydent Uniwersytetu Profesor Gesine Schwan. Odczytano list gratulacyjny od Ministra Nauki, Badań Naukowych i Kultury Brandenburgii. Laudację wygłosił promotor doktoratu, profesor Roland Wittmann, który wręczył profesorowi Henrykowi Olszewskiemu dyplom doktora *honoris causa*. Profesor H. Olszewski wygłosił wykład pt. *Der Rechtsstaat in Polen und die Rechtskultur. Historische Überlegungen*. Uroczystość, której artystyczną oprawę zapewniła uniwersytecka orkiestra, zamknął dziekan Uwe Scheffler, poczem odbyło się spotkanie towarzyskie, które upłynęło w miłej i bezpośredniej atmosferze.

PRZEMYSŁAW KRZYWOSZYŃSKI (Poznań)

MIĘDZYNARODOWA SZKOŁA PRAWA RZYMSKIEGO

Odradzanie się studiów prawa rzymskiego w krajach dawnego obozu socjalistycznego, a zwłaszcza w byłym Związku Radzieckim, odbywa się w trudnych warunkach. Podstawową trudnością jest brak odpowiednio uformowanej kadry wykładowców tego przedmiotu. Okazało się to wyraźnie podczas konferencji w Moskwie w listopadzie 1997 roku, zorganizowanej przez *Centrum studiów nad prawem rzymskim, Wydział Prawa Uniwersytetu im. Łomonosowa w Moskwie*, oraz podczas Kolokwiów romanistów Europy środkowo-wschodniej i Włoch organizowanych przez *Centro per gli studi su Diritto romano e sistemi giuridici del Consiglio Nazionale delle Ricerche* kierowane przez prof. Pierangelo Catalano z Uniwersytetu Roma I „La Sapienza”. Ideę powołania Międzynarodowej Szkoły Prawa Rzymskiego wysunął wówczas prof. Witold Wołodkiewicz. Została ona pozytywnie przyjęta przez uczestników konferencji.

Dzięki staraniom prof. Witolda Wołodkiewicza I Sesja Międzynarodowej Szkoły Prawa Rzymskiego (MSPR) odbyła się w ramach *Międzynarodowej Szkoły Humanistycznej Europy środkowo-wschodniej* prowadzonej przez *Ośrodek Badań nad Tradycją Antyczną* przy współudziale *Katedry Prawa Rzymskiego i Antycznego UW* w dniach 12-24 września 2001 r.

Celem Szkoły jest poszerzanie wiadomości z zakresu prawa rzymskiego i metod jego nauczania oraz umożliwienie kontaktów romanistów z krajów Europy środkowo-wschodniej z przedstawicielami nauki światowej prawa rzymskiego, głównie włoskiej.

W posiedzeniu I Sesji MSPR wzięło udział 14 uczestników — z Federacji Rosyjskiej 9 osób, z Ukrainy 3 osoby, z Litwy 1 osoba, z Chorwacji 1 osoba. Byli to młodzi pracownicy naukowcy z uniwersytetów i szkół prawniczych, mający wykształcenie prawnicze lub historyczne a wykładający prawo rzymskie w Moskwie, Petersburgu, Chabarowsku, Krasnojarsku, Saratowie, Syktywarze (Republika Komi), Odessie, Kijowie, Lwowie, Wilnie i Osijeku (Chorwacja).

Wykładowcami MSPR byli profesorowie prawa rzymskiego z Uniwersytetów zagranicznych: z Włoch (4 osoby), z Niemiec (2 osoby), z Ukrainy (1 osoba) oraz z Uniwersytetów polskich: z Warszawy (UW oraz UKSW – 7 osób), z Łodzi (1 osoba), z Lublina (UMCS – 1 osoba).

Językiem wykładowym był włoski (niektóre wykłady odbywały się po rosyjsku). Całość obrad była tłumaczona na język rosyjski. Uczestnicy MSPR brali również udział codziennie w lektoracie języka włoskiego. Wybór języka włoskiego jako języka MSPR wynikał z faktu, że nauka włoska prawa rzymskiego ma wciąż czołowe znaczenie. W perspektywie uczestnicy mają również szansę uzyskać stypendia we Włoszech.

Wykłady dotyczyły następujących zagadnień:

Metodologia badań nad prawem rzymskim i zastosowanie w nich elektronicznych baz danych (prof. Nicolo Palazzolo, dyrektor *Istituto per la Documentazione Giuridica del Centro Nazionale delle Ricerche* – 6 godz.);

Paremie prawne i ich stosowanie w prawie europejskim (prof. Andreas Wacke, Uniw. w Kolonii – 2 godz.);

Reguły prawne w jurysprudencji rzymskiej okresu republiki (dr Agnieszka Kacprzak, UW – 1 godz.);

Lex Aquilia – podstawą formowania współczesnej odpowiedzialności deliktowej (prof. Andreas Wacke – 2 godz.);

Prawo rzymskie a obrót handlowy (dr Jerzy Krzynówek, UW – 1 godz.);

Prawo rzymskie a świat współczesny (prof. Witold Wołodkiewicz, UW – 3 godz.);

Prawo rzymskie w perspektywie tworzenia zunifikowanego prawa europejskiego (prof. Antonio Masi, Uniw. Roma I „La Sapienza” – 3 godz.);

Rzymskie prawo spadkowe i rzeczowe a prawo współczesne (prof. Antonio Masi – 3 godz.);

Rzymska literatura nie prawnicza jako źródło poznania prawa rzymskiego (prof. Jan Zabłocni, Uniw. Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie – 3 godz.);

Recepcja prawa rzymskiego w tworzeniu prawa prywatnego w Europie (prof. Ewgen Charitonow, Państwowa Akademia Prawa w Odessie – 3 godz.);

Rzymskie prawo karne (prof. Luigi Garofalo, Uniw. w Padwie – 3 godz.);

Zobowiązania kontraktowe (prof. Luigi Garofalo – 3 godz.);

Rzymskie prawo osobowe i rodzinne (prof. Maria Zabłocka, UW – 3 godz.);

Prawo rzymskie w systemie dyscyplin prawniczych (prof. Tomasz Giaro, Max Planck Institut für Europäische Rechtsgeschichte, Frankfurt a/Main – 3 godz.).

Ponadto odbyły się dwa posiedzenia „okrągłego stołu”: pierwsze poświęcone *Znaczeniu prawa rzymskiego w dogmatyce i filozofii prawa* (wprowadzenie prof. Witold Wołodkiewicz oraz prof. Tomasz Giaro), drugie poświęcone *Recepcji prawa rzymskiego* (wprowadzenie prof. Juliusz Bardach oraz prof. Ewgena Charitonowa).

Uczestnicy Szkoły, podczas wizyty w Sądzie Najwyższym, zapoznali się z paremiami rzymskimi umieszczonymi na kolumnach gmachu Sądu.

II Sesja Międzynarodowej Szkoły Prawa Rzymskiego odbędzie się we wrześniu 2002 r.

MARIA ZABŁOCKA (Warszawa)

ZJAZD HISTORYKÓW DOKTRYN POLITYCZNYCH I PRAWNYCH W ŚWIERADOWIE ZDROJU (16–19.10.2001)

W dniach 16-19 października 2001 r. odbyła się w Świeradowie Zdroju konferencja naukowa poświęcona doktrynom politycznym i prawnym u progu XXI wieku. Pod patronatem Dziekana Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, prof. dra hab. Zdzisława Kęgla, symposium to zorganizowała kierowana przez prof. dra hab. Marka Maciejewskiego Katedra Doktryn Politycznych i Prawnych Uniwersytetu Wrocławskiego. Warto też nadmienić, iż zjazd był pierwszą konferencją środowisk uniwersyteckich reprezentujących naukę historii doktryn politycznych i prawnych. Uczestnicy zjazdu wyrazili też zamiar zorganizowania kolejnego spotkania, co świadczy o wciąż żywym zainteresowaniu problematyką zasygnalizowaną w czasie obrad oraz o potrzebie dalszej wymiany doświadczeń na polu badawczym i metodologicznym.

W imieniu organizatorów, przybyłych na konferencję gości powitał prof. M. Maciejewski, który w słowie wstępnym podkreślił, iż głównym celem konferencji jest zintegrowanie wąskiego grona uczonych, zajmujących się w swych badaniach zagadnieniami z obszaru myśli polityczno-prawnej.

Po otwarciu obrad referat pt. „Postulaty badawcze w historii doktryn politycznych i prawnych” wygłosił prof. dr hab. Jan Baszkiewicz (Warszawa). W swym wystąpieniu podkreślił on konieczność dokonywania ciągłej analizy procesów politycznych, co wpływać ma nie tylko z ciekawości badawczej, ale również z chęci wpływania na te procesy i kształtowania przez to rzeczywistości. Prof. Baszkiewicz wskazał też, iż we współczesnej filozofii politycznej występują istotne zjawiska, które mogą inspirować i których nie należy lekceważyć. Wyrzucił jednocześnie żal, że wielu naukowców nie docenia znaczenia „filozofującej” historii myśli politycznej i obca jest im pogłębiona refleksja filozoficzna. W konkluzji prof. Baszkiewicz stwierdził, że historia doktryn politycznych i prawnych obejmująca całe spektrum różnorodnych zagadnień stwarza jej badaczom niewyczerpane możliwości naukowych poszukiwań.

W kolejnym dniu obrad, w środę 17 października, w sesji przedpołudniowej referaty wygłosili: prof. dr hab. Roman Tokarczyk (Lublin) pt. „Realizm a utopizm we współczesnej myśli politycznej”, prof. dr hab. Ryszard Skarzyński (Warszawa) pt. „Koniec ideologii w demokracji medialnej”, prof. dr hab. Janusz Justyński (Toruń) pt. „Historyczne zmiany konstrukcji suwerenności od doktryny Jeana Bodina do Konstytucji RP z 1997 r.”, dr hab. Bogdan Szlachta (Kraków) pt. „Spór o podmiot suwerenności i jej uzasadnienia w angielskiej myśli politycznej epoki Tudorów”, prof. dr hab. Ryszard Małajny (Katowice) pt. „Teoria podziału władzy państwowej XX wieku”, prof. dr hab. Zbigniew Rau (Łódź) pt. „Z problematyki współczesnego liberalizmu” oraz dr Włodzimierz Bernacki (Kraków) pt. „Stan badań nad liberalizmem polskim”.

Referat prof. R. Tokarczyka poświęcony był wzajemnym relacjom między teorią polityczną a filozofią polityczną. Referent postawił tezę, iż obu tych sfer nie można od siebie całkowicie oddzielić. Wskazał też, iż współczesna filozofia polityczna nie jest tak mętna jak niektórzy pesymiści sądzą. Prof. Tokarczyk podważył także tezę Leo Straussa o destruktywnym wpływie pozytywizmu na filozofię, stwierdzając w konkluzji, iż pragmatyzm nie musi być wcale jej wrogiem.

Prof. R. Skarzyński poruszył w swym wystąpieniu problem demokracji medialnej, określając ją mianem despotyzmu nowego typu. Zadał również pytanie, czy uzasadnione jest twierdzenie o końcu ery ideologii i uznał, iż wspomniana demokracja medialna rości sobie coraz większe pretensje do realizowania funkcji tradycyjnych ideologii.

Referat prof. J. Justyńskiego poświęcony był natomiast zagadnieniu suwerenności. Profesor przypomniał zebranych, iż nie można operować tym pojęciem jako czymś stałym, mimo iż wiek XIX dokonał skrajnej polaryzacji wielu pojęć. Wskazał, że „suwerenność” to termin nie tylko często używany, ale też równie często nadużywany. W swych rozważaniach prof. Justyński przedstawił ewolucję tego spornego pojęcia poczynawszy od Jeana Bodina aż do czasów współczesnych. W wypowiedzi nie zabrakło również odniesień do polskiej Konstytucji z 1997 r.

Dr hab. B. Szlachta podjął się dalszych rozważań na temat suwerenności, szczegółowo omawiając zagadnienie podmiotu suwerenności w Anglii doby Tudorów i wskazując na sposób urzędywania tam idei politycznego zwierzchnictwa. Referent omówił także koncepcję boskich praw królów oraz konkurującą z nią koncepcję mieszanej formy rządów.

Prof. R. Małajny poruszył z kolei ważną kwestię podziału władzy. Stwierdził, iż w czasach obecnych teoria trójpodziału władzy stała się anachronizmem, gdyż nie stanowi już wystarczającej gwarancji dla prawidłowego funkcjonowania demokratycznego państwa prawnego.

Problematyce liberalizmu politycznego poświęcone było natomiast wystąpienie prof. Z. Raua, który zastanawiał się nad miejscem tej ideologii we współczesnej myśli politycznej. Prof. Rau przywołał w swym referacie postać Johna Rawlsa i postawił pytanie, czy twórca teorii sprawiedliwości trafnie rozpoznał ideowe konstelacje liberalno-demokratycznego społeczeństwa.

Do problematyki swego przedmówcy nawiązał dr W. Bernacki, wskazując na silne w Polsce tradycje XIX-wiecznej doktryny liberalizmu.

W trakcie przedpołudniowych obrad odczytany został również referat nieobecnego na konferencji prof. dra hab. Karola Jony (Wrocław) pt. „Czy zmierzchn prawa natury?”, w którym autor zastanawiał się nad trwałością i aktualnością tego prawa. W rozważaniach prof. K. Jony przywołane zostały spory prawnicze poświęcone temu problemowi w powojennych Niemczech ze szczególnym uwzględnieniem Kościołów: katolickiego i ewangelickiego.

Po wystąpieniach referentów odbyła się ożywna dyskusja nad przedstawionymi przez nich tezami. Na uwagę zasługuje tu przede wszystkim wypowiedź prof. dra hab. Andrzeja Sylwestrzaka (Gdańsk), który zachęcał zgromadzonych do spojrzenia na doktryny polityczne i prawne z konstytucyjnego punktu widzenia, przekonując iż Konstytucja z 1997 r. akumuluje ich problematykę w stopniu znacznie większym niż wcześniejsze ustawy zasadnicze i zakreśla przez to rozległe obszary badawcze. Prof. Sylwestrzak wskazał tu przykładowo na problem suwerenności, trójpodziału władzy, czy wreszcie rozdziału Kościoła od państwa.

W popołudniowej części obrad, której przewodniczył prof. A. Sylwestrzak, kolejne referaty przedstawili: prof. dr hab. Lech Dubel (Lublin) pt. „Państwo socjalistyczne w krytyce teorii „nowej klasy””, prof. dr hab. Maria Zmierczak (Poznań) pt. „Pojęcie narodu i nacjonalizmu w XIX i XX wieku”, dr Maciej Marszał (Wrocław) pt. „Polskie interpretacje faszyzmu z lat dwudziestych XX wieku” oraz dr Mirosław Sadowski (Wrocław) pt. „Godność człowieka i dobro wspólne w papieskich encyklikach społecznych od Leona XIII do Jana Pawła II”.

Niezwykle istotną i wciąż aktualną kwestię nacjonalizmu poruszyła w swym wystąpieniu prof. M. Zmierczak, która sformułowała również problem badawczy – mianowicie, czy możliwe jest pogodzenie odległych od siebie pojęć nacjonalizmu i demokracji.

Następnie głos zabrał dr M. Marszał, który omówił problem zapatrywania się przedwojennych polskich ugrupowań politycznych na kwestię faszyzmu i ich początkową fascynację nowością tej doktryny.

Kolejny referent, dr M. Sadowski, odniósł się do niezmiernie istotnego zagadnienia godności człowieka, uznając ją za wartość pierwotną w stosunku do innych i przysługującą wszystkim w jednakowym stopniu, o czym niejednokrotnie przypominało magisterium Kościoła katolickiego.

Sesja popołudniowa również zamknięta została dyskusją, w której najwięcej miejsca poświęcono referatowi prof. M. Zmierczak. Prof. dr hab. Krystyna Chojnicka (Kraków) na marginesie wystąpienia prof. Zmierczak przedstawiła kwestię pojmowania narodu w XV i XVI wieku, oraz nawiązując do elaboratu dra Sadowskiego rozważała wzajemne relacje między tomizmem a personalizmem.

W czwartek, 18 października, sesję ostatniego dnia obrad, której przewodniczył prof. dr hab. Michał Jaskólski (Kraków), rozpoczął referat prof. dr hab. Marka Maciejewskiego (Wrocław) pt. „Ideologia prawicowego ekstremizmu po II wojnie światowej”. Wystąpienie poświęcone zostało interesującemu problemowi fascynacji faszyzmem w powojennej Europie Zachodniej. Prof. Maciejewski przypomniał tu tezę Anny Wolff-Powęskiej, iż „Europa brunatnieje” oraz omówił związki między Nową Prawicą, faszyzmem i rewolucyjnym konserwatyzmem. Po wystąpieniu referenta odbyła się ciekawa i ożywiona dyskusja.

Kolejną część czwartkowych obrad zdominowały komunikaty wrocławskich i lubelskich asystentów i doktorantów: mgra Jarosława Kostrubca (Lublin) pt. „Państwo jako zjawisko prawne według koncepcji Geорга Jellinka”, mgra Grzegorza Ławnikowicza (Lublin) pt. „Konstrukcja katalogu gwarancji niezawisłości sędziowskiej w myśli prawniczej dwudziestolecia międzywojennego”, mgra Tomasza Schefflera (Wrocław) pt. „Pojęcie prawa w orzecznictwie Naczelnego Sądu Administracyjnego”, mgr Małgorzaty Łuszczynskiej (Lublin) pt. „Tomistyczna krytyka normatywizmu według Czesława Martyniaka”, mgra Piotra Sosińskiego (Wrocław) pt. „Katastrofizm polski i niemiecki początków XX wieku”, mgr Małgorzaty Hasiewicz (Wrocław) pt. „Ideologia narodowosocjalistycznej lewicy w Niemczech w latach 1925-1926”, mgra Macieja Cesarza (Wrocław) pt. „Doktryna brytyjskiego faszyzmu”, mgra Grzegorza Hareży (Wrocław) pt. „Paneuropeizm Aleksandra Lednickiego”, mgra Łukasza Machaja (Wrocław) pt. „Polscy narodowi demokraci wobec integracji europejskiej końca XX wieku” oraz mgra Radosława Antenowa (Wrocław) pt. „Neoanarchizm w Polsce po 1980 r.” Wystąpienia doktorantów zakończone dyskusją zamknęły obrady I Konferencji Historyków Doktryn Politycznych i Prawnych.

Konferencja stała się sposobnością do wymiany myśli przez uczonych, reprezentujących polskie ośrodki uniwersyteckie oraz sygnałem, iż poruszona na niej problematyka nie straciła na aktualności i wciąż budzi żywe zainteresowanie wśród prawników, politologów i historyków.

**KULTURA PRAWNA POLSKI WSPÓŁCZESNEJ.
KORZENIE – EWOLUCJA – PERSPEKTYWY.
(KONFERENCJA NAUKOWA W INSTYTUCIE NAUK PRAWNYCH PAN)**

Instytut Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk obchodzi swe czterdzieste piąte urodziny. Instytut jest największą placówką badawczą w polskim środowisku prawniczym poza szkołami wyższymi. Może poszczycić się osiągnięciami wielu zatrudnionych w nim i współpracujących z nim renomowanych badaczy oraz sukcesami w kształceniu młodzieży prawniczej. Jego pracownicy uczestniczyli i uczestniczą nadal w przygotowywaniu ważnych dla kraju aktów prawnych. Instytut prowadzi własne czasopisma i wydawnictwa ciągłe; jest ważną częścią prawniczej infrastruktury w kraju.

Jubileusz odbył się w dwóch etapach. Dnia 18 października 2001 r. odbyło się w Sali Lustrzanej Pałacu Staszica w Warszawie uroczyste posiedzenie Rady Naukowej Instytutu, poczem dyrektor INP, prof. dr hab. Maria Kruk-Jarosz wydała cocktail w Sali Okrągłego Stołu oraz – w godzinach wieczornych – bankiet w restauracji „Hawelka” w gmachu Sejmu RP.

Dnia 25 października 2001 r. odbyła się konferencja naukowa, zorganizowana przez Instytut Nauk Prawnych w Pałacu Staszica, na temat: „Kultura prawna Polski współczesnej. Korzenie – ewolucja – perspektywy”. Konferencji, którą otworzyła dyrektor INP, profesor Maria Kruk-Jarosz, przewodniczyli profesor Tadeusz Zieliński, przewodniczący Komitetu Nauk Prawnych PAN oraz profesor Adam Łopatka. Referaty wygłosili: profesor Maria Borucka-Arctowa (INP Kraków) nt. *Kultura prawna na tle myśli filozoficznej i społecznej o kulturze*; profesor Jan Baszkiewicz (UW) nt. *Z historii polskiej kultury prawnej*; profesor Henryk Olszewski (UAM) nt. *Polska droga do państwa prawa*; profesor Ewa Łętowska (INP PAN) nt. *Prawo europejskie inspiracją dla dogmatyki prawa cywilnego*; profesor Jan Skupiński (INP PAN) nt. *Polskie prawo karne: tradycje a współczesność* oraz profesor Roman Wieruszewski (INP PAN) nt. *Od praw obywatelskich do praw człowieka. Formowanie normatywnego kształtu i konfrontacja z rzeczywistością ochrony praw jednostki w III Rzeczypospolitej*.

Konferencja wywołała żywe zainteresowanie środowisk akademickich i praktyki prawniczej.

HENRYK OLSZEWSKI (Poznań)

**KONFERENCJA NAUKOWA POŚWIĘCONA TRZYSETNEJ ROCZNICY
KORONACJI KRÓLEWIECKIEJ**

W dniach 6–7 grudnia 2001 r. w Toruniu odbyła się konferencja poświęcona 300-rocznicy koronacji królewieckiej elektora brandenburskiego Fryderyka III na króla w Prusach. Rocznicą ta, związana z faktem ustanowienia państwa, którego losy w szczególny sposób były splecione z dziejami państwa polskiego, ze zrozumiałych względów stanowiła ważne wydarzenie w Niemczech, któremu począwszy od 2000 r. poświęcono wiele okolicznościowych spotkań naukowych. Wydarzenie to znalazło swój oddźwięk po stronie polskiej we wspomnianej konferencji w Toruniu, która odbyła się w siedzibie Towarzystwa Naukowego. Organizatorami konferencji były jednostki naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu: Wydział Prawa i Administracji, Instytut Historii, Katedra Stosunków Międzynarodowych oraz Towarzystwo Naukowe w Toruniu. Konferencja miała charakter międzynarodowy, zaś intencją organizatorów było zaprezentowanie porównawczo ujętych aspektów najróżniejszych kwestii związanych ze stosunkami

Rzeczpospolitej z państwem brandenbursko-pruskim, a następnie pruskim od XVII po XVIII w., wiążących się z relacjami politycznymi, stosunkami wewnętrznymi, reakcjami opinii publicznej, ocenami, poglądami, mającymi kontekst pruski we wspomnianym okresie.

W pierwszym dniu obrad, 6 grudnia, wygłoszone zostały cztery referaty. Jako pierwszy wystąpił prof. Heinz Duchhardt (Institut für Europäische Geschichte Mainz) z referatem *Der 18. Januar 1701 und die europäische Monarchie.* Następnie dr Dariusz Makieła (Katedra Historii Państwa i Prawa Polskiego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu) wygłosił referat pt. *Völkerrechtliche Anerkennung und Gewohnheit in der politischen Praxis und den internationalen Beziehungen in der 2. Hälfte des 17. Jhs. Die Preussische Frage im Olivaer Traktat vom 3. Mai. 1660.* W trzecim referacie Prof. Dr Ernst Opgenoorth (Historisches Institut Universität Bonn) przedstawił zagadnienie *Politische Prozesse unter Kurfürst Friedrich Wilhelm. Eine Studie über Macht und Recht im Absolutismus.* W ostanim wystąpieniu tego dnia obrad prof. Bogdan Wachowiak (Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu) przedstawił referat *Anmerkungen zum 300. Jahrestag der Krönung Kurfürsten Friedrichs III. zum König in Preußen.*

W drugim dniu obrad przedstawionych zostało sześć referatów. Rozpoczął je swoim wystąpieniem prof. Peter Baumgart (Institut für Geschichte der Universität Würzburg), który przedstawił referat pt. *Die Annerkennungproblematik der preussischen Königserhebung von 1701 durch den König und die Republik im Spiegel der Berliner Gesandtenberichte aus Warschau (ca. 1697–1702).* Nawiązał do niego swoim wystąpieniem prof. Jarosław Poraziński (Instytut Historii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu), prezentując referat *Die Adelsrepublik Polen angesichts der Krönung Friedrichs III. (1701-1703).* Dr Axel E. Walter (Universität Osnabrück Fachbereich Sprach- und Literaturwissenschaft) przedstawił referat *Königsberg und die preussische Krönung von 1701.* Z kolei dr. Hans-Jürgen Bömelburg (Deutsches Historisches Institut) przedstawił referat *Die brandenburgisch-preussisch-polnische Grenze im 17. Und 18. Jahrhundert. Grenzgesellschaften und Grenzerfahrungen in der Frühen Neuzeit.* W części końcowej prof. Zygmunt Szultka (Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu) zaprezentował odczyt *Die hinterpommerschen Stände und die Krönung des Kurfürsten von Brandenburg Friedrich zum König in Preussen.* Na zakończenie dr Grzegorz Kucharczyk (Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu) wygłosił referat *Polnische und deutsche Stimmen zum Krönungsjahrestag in Preußen, 1901.*

W dyskusjach następujących po wygłaszanych referatach wzięli udział zarówno referenci, jak też uczestniczący w konferencji goście. Przewidywane jest wydanie wygłoszonych referatów w okolicznościowym wydawnictwie.

DARIUSZ MAKIEŁA (Toruń)

REORGANIZACJA NA UNIWERSYTECIE JAGIELLOŃSKIM

Począwszy od 1 października 2001 r. uległa zmianie dotychczasowa struktura Wydziałów na Uniwersytecie Jagiellońskim, która objęła także Katedry związane z Historią Doktryn Politycznych i Prawnych. Inicjatywa dokonania zmian wyszła od Dziekana Wydziału Prawa i Administracji, aczkolwiek stanowiła odpowiedź na postulaty sformułowane niejednokrotnie ze strony środowiska prawniczego. Zawierały one przede wszystkim argumenty, iż z powodu znacznego i wciąż wzrastającego udziału ilościowego politologów w Radzie Wydziału Prawa i Administracji, zachodzą pewne trudności, dotyczące kierowania Wydziałem, zarówno od strony formalnej, jak i merytorycznej. Nadawanie habilitacji prawnikom przez Radę złożoną w znacznej części przez politologów i politologom przez prawników uznano za fakt niekorzystny.

Również wśród przedstawicieli dyscyplin politologicznych zaczęło narastać przekonanie, że usamodzielnienie się przyniesie im korzyści, dotyczące tak polityki kadrowej, finansowej, jak i naukowej. Jednocześnie powstanie nowego Wydziału było celem, jaki stawiał sobie JM Rektor UJ prof. Franciszek Ziejka, niejednokrotnie podkreślający, także w wywiadach prasowych, że w tym właśnie upatruje jedno z głównych zadań swojej kadencji.

W tej sytuacji, poprzedzona uchwałą Rady Instytutu Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych, który miał stać się podstawą tworzenia przyszłego Wydziału, zapadła decyzja Rady Wydziału Prawa i Administracji UJ o wyłączeniu tegoż Instytutu ze struktury Wydziału. Na tej podstawie, jak również kierując się uchwałami innych Rad Instytutów i Wydziałów, Senat UJ podjął uchwałę o utworzeniu, począwszy od października 2001 r., Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych. Na Dziekana – Pełnomocnika tworzącego się Wydziału Rektor UJ powołał prof. dr hab. Andrzeja Manię, historyka i politologa, amerykanistę. Decyzję swą oparł Rektor na konsultacji przeprowadzonej z przyszłymi pracownikami nowego Wydziału, z których większość poparła kandydaturę prof. Mani, byłego prodziekana Wydziału Prawa i Administracji i byłego dyrektora Instytutu Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych. Ma on pełnić swoją funkcję do wiosny 2002 r., kiedy to nastąpią wybory w trybie przewidzianym przez ustawę.

W skład Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych, poza Instytutem Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych /dyrektorem którego jest prof. dr hab. Wiesław Kozub – Ciembroniewicz/ weszły również: Instytut Polonijny /obecnie Instytut Studiów Polonijnych i Etnicznych – dyr. prof. dr hab. Grzegorz Babiński/, oraz poszczególni pracownicy lub jednostki pozostające dotychczas w strukturze Wydziałów: Filologicznego i Filozoficznego, które utworzyły Instytut Studiów Regionalnych /dyr. prof. dr hab. Lucjan Suchanek/.

Na Instytut Studiów Polonijnych i Etnicznych składają się Katedry: Socjologii Narodu i Stosunków Etnicznych; Historii Międzynarodowych Ruchów Migracyjnych oraz Języka Polskiego jako Obcego; Zakład Kultury i Biografistyki Polskiej i Polonijnej oraz Szkoła Języka i Kultury Polskiej. Instytut Studiów Regionalnych tworzą Katedry: Ameryki Łacińskiej; Amerykanistyki; Bliskiego i Dalekiego Wschodu; Europeistyki; Rosjoznawstwa, oraz Zakład Kanady i Zakład Wielokulturowości.

W strukturze Instytutu Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych pozostają obecnie następujące Katedry: Historii Współczesnej; Teorii Stosunków Międzynarodowych; Współczesnych Systemów Politycznych; Stosunków Międzynarodowych i Polityki Zagranicznej, oraz Zakłady: Dziennikarstwa, Konstytucjonalizmu i Systemów Ustrojowych; Metodologii i Teorii Polityki; Prawnej i Politycznej Ochrony Praw Człowieka; Prawoznawstwa i Nauk o Państwie, oraz Studiów Strategicznych. Ponadto trzy jednostki w INPiSM zajmują się historią myśli politycznej. Są to: Katedra Historii Polskiej Myśli Politycznej, kierowana od lat przez prof. dra hab. Jacka M. Majchrowskiego, zatrudniająca trzech pracowników w stopniu doktora – Bożenę Bankowicz, Jana Wiszniewskiego i Antoniego Dudka; Katedra Współczesnych Doktryn Politycznych /dawniej Katedra Współczesnych Ruchów i Doktryn Politycznych/ również pod wieloletnim kierownictwem prof. dra hab. Wiesława Kozuba – Ciembroniewicza, w której pracuje dr hab. Marian Bębenek; Zakład Historii Myśli Politycznej /utworzony z części Katedry Doktryn Politycznych i Prawnych kierowanej przez prof. dra hab. Michała Jaskólskiego/, której kierownikiem jest dr hab. Barbara Stoczewska, wywodząca się z Katedry Współczesnych Ruchów i Doktryn Politycznych /jednocześnie prodziekan Wydziału/ a zatrudniająca dr Włodzimierza Bernackiego i dr Bogdana Szlachtę, oraz mająca jeszcze w tym roku akademickim poszerzyć swój skład osobowy o dwóch nowo przyjętych doktorów. W Katedrze tej na 1/3 etatu zatrudniony jest prof. dr hab. Marek Waldenberg, pełniący jednocześnie funkcję Przewodniczącego Rady Naukowej Instytutu Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych.

Na prowadzonych w INPiSM studiach magisterskich: Politologicznych i Stosunków Międzynarodowych prowadzone są liczne przedmioty z szeroko pojętej historii doktryn. Podstawę stanowi obowiązkowy dla wszystkich studentów obu kierunków roku pierwszego wykład uzupełniony ćwiczeniami z Historii Doktryn Politycznych; jest to także przedmiot obowiązkowy na

Uzupełniających Studiach Magisterskich. Wykład ten organizuje Zakład Historii Myśli Politycznej. Jej pracownicy proponują studentom także wykłady monograficzne: „Państwo narodowe, mniejszości narodowe, ideologie narodowe” /prof. Waldenberg, dr hab. Stoczewska/ i „Liberalizm polski” /dr Bernacki/. Prof. Kozub – Ciembroniewicz prowadzi wykład „Współczesne doktryny polityczne”, zaś prof. Jacek Majchrowski „Polska myśl polityczna”, oraz „Historia ustroju Polski w XX w.”.

Na Wydziale Prawa i Administracji pozostała Katedra Historii Doktryn Politycznych i Prawnych, kierowana przez prof. dr hab. Michała Jaskólskiego, zatrudniająca dr hab. Krystynę Chojnicką oraz asystentów, mgr Arkadego Rzegockiego i mgr Iwonę Barwicką-Tylek. Katedra prowadzi zajęcia z przedmiotu „Historia Doktryn Politycznych i Prawnych” w wymiarze 45 godz. wykładu i 30 godz. ćwiczeń na studiach stacjonarnych prawniczych i 28 godz. wykładu na studiach zaocznych. Jest to przedmiot do wyboru, za który jednak studenci mogą otrzymać maksymalną na Wydziale ilość sześciu punktów. Ponadto pracownicy Katedry zaproponowali studentom studiów prawniczych przedmioty monograficzne: „Historia Polskiej Myśli Politycznej” /prof. Jaskólski/ i „Nauczanie Społeczne Kościoła” /dr hab. Chojnicka/. Na kierunku Administracja Katedra uruchomi przedmiot „Nowożytny Idee Rządu i Samorządu”.

Pomimo podziału strukturalnego i zatrudnienia obecnie pracowników związanych z Historią Doktryn Politycznych i Prawnych na dwu różnych Wydziałach, nie należy obawiać się zerwania dotychczas wypracowanych form współpracy. Przede wszystkim kontynuowane będą prace nad kolejnymi tomami *Słownika Historii Doktryn Politycznych* pod redakcją prof. Michała Jaskólskiego. Kolejny obszerny, zawierający artykuły o kilkudziesięciostronicowej objętości *Słownik*, poświęcony tym razem ideom w szerszym znaczeniu tego słowa, przygotowuje dr Szlachta, angażując do współpracy nie tylko pracowników UJ, lecz i innych ośrodków naukowych. Ponadto nadal ukazywać się będą pozycje z serii „Biblioteka Klasyków Polskiej Myśli Politycznej” wydawanej przez Ośrodek Myśli Politycznej, a redagowane i opatrywane wstępami przez pracowników Katedr doktrynalnych UJ. Dotychczas ukazały się tomy poświęcone St. Tarnowskiemu, St. Koźmianowi, M. Bobrzyńskiemu, P. Popielowi, W. Kalince, w przygotowaniu znajduje się książka poświęcona Leonowi Wasilewskiemu.

KRYSTYNA CHOJNICKA (Kraków)

HABILITACJA DRA LEONARDA GÓRNICKIEGO

Dnia 12 marca 2001 r. odbyło się posiedzenie Rady Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Wrocławskiego we Wrocławiu, którego przedmiotem było kolokwium habilitacyjne dra Leonarda Górnickiego, adiunkta w Zakładzie Historii Państwa i Prawa Polskiego Instytutu Historii Państwa i Prawa.

Podstawą ubiegania się o stopień naukowy doktora habilitowanego była rozprawa pt. *Prawa cywilne w pracach Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1919–1939* (Wrocław 2000, ss. 529). Recenzentami pracy habilitacyjnej byli prof. dr hab. Katarzyna Sójka-Zielińska (UW), prof. dr hab. Adam Lityński (UŚ) i prof. dr hab. Franciszek Połomski (UWr), Habilitant wygłosił wykład pt. *Zagadnienie periodyzacji historii ustroju Polski w naukach historycznoprawnych od końca XIX wieku do współczesności*.

Rada Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Wrocławskiego podjęła jednogłośnie uchwałę o nadaniu doktorowi Leonardowi Górnickiemu stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk prawnych w zakresie historii państwa i prawa.

JACEK PRZYGOZDKI (Wrocław)

OBRONY PRAC DOKTORSKICH

Dnia 2 kwietnia 2001 r. odbyła się na posiedzeniu Rady Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Wrocławskiego publiczna obrona pracy doktorskiej mgr. Jacka Przygodzkiego. Przedmiotem obrony była rozprawa pt. *Rada Najwyższa Tymczasowa Księstwa Warszawskiego 1813–1815*, napisana pod kierunkiem prof. dra hab. Alfreda Koniecznego (UWr). Recenzentami pracy byli: prof. dr hab. Marian Kallas (UMK) i prof. dr hab. Franciszek Połomski (UWr).

Po wysłuchaniu autoreferatu, zapoznaniu się z opiniami recenzentów i dyskusji, Rada Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Wrocławskiego we Wrocławiu postanowiła nadać mgr. Jackowi Przygodzkiemu stopień naukowy doktora nauk prawnych.

Dnia 28 maja 2001 r. odbyła się na posiedzeniu Rady Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Wrocławskiego publiczna obrona pracy doktorskiej mgr. Pawła Wiązka. Przedmiotem obrony była rozprawa pt. *Prawo karne w śląskich ordynacjach ziemskich*, napisana pod kierunkiem prof. dra hab. Mariana Józefa Ptaka (UWr). Recenzentami pracy byli: prof. dr hab. Tadeusz Maciejewski (UG) i prof. dr hab. Kazimierz Orzechowski (UWr).

Po wysłuchaniu autoreferatu, zapoznaniu się z opiniami recenzentów i dyskusji, Rada Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Wrocławskiego we Wrocławiu postanowiła nadać mgr. Pawłowi Wiązkowi stopień naukowy doktora nauk prawnych.

Dnia 28 maja 2001 r. odbyła się na posiedzeniu Rady Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Wrocławskiego publiczna obrona pracy doktorskiej mgr. Marka Podkowskiego. Przedmiotem obrony była rozprawa pt. *Gmina wiejska w Wielkopolsce w latach 1919–1939 jako jednostka samorządu terytorialnego w praktycznym działaniu*, napisana pod kierunkiem prof. dra hab. Piotra Jurka (UWr). Recenzentami pracy byli: prof. dr hab. Tadeusz Maciejewski (UG) i prof. dr hab. Kazimierz Orzechowski (UWr).

Po wysłuchaniu autoreferatu, zapoznaniu się z opiniami recenzentów i dyskusji, Rada Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Wrocławskiego we Wrocławiu postanowiła nadać mgr. Markowi Podkowskiemu stopień naukowy doktora nauk prawnych.

JACEK PRZYGODZKI (Wrocław)

W dniu 29 października 2001r. odbyła się w Instytucie Historii Prawa Uniwersytetu Warszawskiego publiczna obrona rozprawy doktorskiej mgr Roberta Jastrzębskiego pt. *Funkcje węgla w II Rzeczypospolitej*. Promotorem pracy był prof. dr hab. Michał Pietrzak (UW), recenzentami – prof. dr hab. Józef Okolski (UW) i prof. dr hab. Adam Szpunar (UŁ).

Rada Wydziału Prawa i Administracji UW na posiedzeniu w dniu 5 listopada 2001 r. jednogłośnie nadała mgr Robertowi Jastrzębskiemu stopień naukowy doktora nauk prawnych.

PAWEŁ A. LESZCZYŃSKI (Warszawa)

Dnia 15 stycznia 2002 r. odbyła się na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu publiczna obrona pracy doktorskiej mgr Przemysława Krzywożyńskiego pt. *Stanisław Orzechowski jako ideolog demokracji szlacheckiej*. Promotorem

w przewodzie był prof. dr hab. Henryk Olszewski (UAM), zaś recenzentami prof. dr hab. Stanisław Grodziski (UJ) oraz prof. dr hab. Lech Dubel (UMCS).

Rada Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza jednomyślnie nadała mgr Przemysławowi Krzywoszyńskiemu stopień naukowy doktora nauk prawnych.

RÓŻA DEMBSKA (Poznań)

W dniu 11 czerwca 2001 r. na posiedzeniu Komisji Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego odbyła się publiczna obrona pracy doktorskiej mgr Marcina Kwietnia, asystenta w Katedrze Powszechnej Historii Państwa i Prawa UJ. Przedmiotem obrony była rozprawa pt.: *Reformy stosunków między Państwem a Kościołem w Księstwie Toskanii w latach 1765–1790*. Promotorem pracy był prof. dr hab. Stanisław Grodziski, zaś recenzentami: prof. dr hab. Stanisław Salmonowicz (UMK) oraz dr hab. Kazimierz Baran (UJ).

Po pomyślnie przeprowadzonej obronie dysertacji Rada Wydziału Prawa i Administracji UJ jednomyślnie nadała mgr Marcinowi Kwietniowi stopień naukowy doktora nauk prawnych.

MARIAN MAŁECKI (Kraków)

W dniu 8 października 2001r. w Instytucie Historii Prawa na Uniwersytecie Warszawskim odbyła się publiczna obrona pracy doktorskiej mgr Zuzanny Służewskiej. Przedmiotem obrony była rozprawa pt. *Odpowiedzialność współników wobec osób trzecich w szczególnych rodzajach rzymskiej spółki*. Promotorem pracy była prof. dr hab. Maria Zabłocka, recenzentami – prof. dr hab. Witold Wołodkiewicz (UW) i prof. dr hab. Anna Pikulska-Robaszkiewicz (UŁ).

W dniu 5 listopada 2001 r. Rada Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego jednomyślnie podjęła uchwałę o nadaniu mgr Zuzannie Służewskiej stopnia naukowego doktora nauk prawnych.

AGNIESZKA STĘPŁOWSKA (Warszawa)

NOWY PERIODYK NAUKOWY: „ZESZYTY PRAWNICZE”

W listopadzie 2001 r. ukazał się pierwszy wolumen „Zeszytów Prawniczych”, periodyku Wydziału Prawa Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego. Redaktorem Naczelnym pisma jest profesor Jan Zabłocki, w skład Rady Programowej wchodzi profesorowie: Jan Błeszyński, Tomasz Dybowski, Wojciech Góralski, Alina Jurcewicz, Marian Kallas, Marek Kuryłowicz, Andrzej Mączyński, Cezary Mik, Zygmunt Niewiadomski, Janusz Sondel, Katarzyna Sójka-Zielińska, Kazimierz Strzyczkowski, Grażyna Szpor, Witold Wołodkiewicz. Stanowisko sekretarzy Redakcji pełnią Roman Trzaskowski i Aleksandra Zabłocka. Druk I zeszytu, który liczy 195 stron formatu A6, powierzono warszawskiej Oficynie Wydawniczo-Poligraficznej „Adam”. W przedmowie do tomu Redaktor Naczelny zapowiada publikowanie prac „z zakresu różnych gałęzi

i dziedzin prawa, zwłaszcza prawa prywatnego i porównawczego”. Pismo zamierza drukować „artykuły, komentarze, glosy, recenzje, sprawozdania oraz przeglądy ustawodawstwa, orzecznictwa i czasopism”. Kolejne zeszyty mają się ukazywać w miarę napływu materiałów.

W I zeszycie opublikowano materiały z międzynarodowej konferencji *Rzymskie korzenie prawa w Europie*, która odbyła się na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego 14 grudnia 2000 r. (zob. sprawozdanie w CPH LIII, 2001, z. 1, s. 411). Referaty swe ogłaszają: Marek Kuryłowicz *Prawo rzymskie jako fundament europejskiej kultury prawnej*; Antun Malenica *Diritto romano la fonte del diritto civile serbo moderno*; Janusz Sondel *Prawo rzymskie jako podstawa projektów kodyfikacyjnych w dawnej Polsce*; Maria Zabłocka *Reguły prawa rzymskiego do dziesięciu przykazań Bożych*; Wojciech Dajczak *Doświadczenia prawa rzymskiego a pojęcie dobrej wiary w europejskiej dyrektywie o klauzulach niedozwolonych w umowach konsumenckich*; Witold Wołodkiewicz *„Lex retro non agit”. Sformułowanie w polskiej doktrynie prawniczej*; Sławomir Godek *Wpływ prawa bizantyńskiego na opiekę w „Ruskiej Prawdzie” i w „Statucie Litewskim”*; Ewa Dziuban *Rzymska „societas” a „partnership” systemu common law*; Wiesław Mossakowski *Laudatores w procesie rzymskim*. Większość referatów kończy się podsumowaniem też w językach obcych – niemieckim, włoskim, angielskim. W zakończeniu Redaktor Naczelny informuje o przebiegu i rezultatach konferencji romanistycznej, jaka odbyła się w dniach od 5 do 7 października 2000 r. we Władystoku (zob. też CPH LIII, 2001, z. 2, s. 292–295).

Inauguracyjny wolumen „Zeszytów Prawniczych” prezentuje wysoki poziom merytoryczny i redakcyjny. Pismu należy życzyć sukcesu na rynku a jego Redaktorowi i Radzie Programowej szczęśliwej ręki w kierowaniu kolejnymi zeszytami.

HENRYK OLSZEWSKI (Poznań)